Nr. 4. *Braşov*, 15 (27) Maiŭ 1887. **Anul II.**

ŞCÓLA ŞI FAMILIA

FÓIĂ PENTRU PĂRINŢI ŞI ÎNVĚŢĂTORĬ.

ESE DE DOUĚ ORĬ PE LUNĂ.

Redactorĭ: ***Ioan Popea*** *şi* ***Andreiŭ Bârseanu.***

Abonamentul: Pentru **Austro-Ungaria** pe an 3 fl.; pe $^1/_2$ an 1 fl. 60 cr.; pe $^1/_4$ an 1 fl. — Pentru **România** pe an 10 leĭ; pe $^1/_2$ an 5 leĭ.

Abonamentele sĕ fac la administratorul foiĭ **Ión Dariu**, în Braşov. — Manuscriptele sĕ trimit unuia dintre redactorĭ tot în Braşov.

Cuprinsul: Scăderile în învĕţământul religiuneĭ în şcóla nóstră poporală. — Despre educaţiune (din Arthur Schopenhauer). — Din convorbirile uneĭ mame. — Mititica. — Bibliografie. — Diverse.

Scăderile în învĕţământul religiuneĭ în şcóla nóstră poporală.

I.

De multe-orĭ auḑim pe ómenĭĭ competenţĭ şi nepreocupaţĭ punênduşĭ întrebarea:

a) Are învĕţământul religiuneĭ în şcóla poporală vre-un scop? şi, dacă are, care este acest scop?

b) Ajunge'şĭ şcóla poporală prin învĕţământul religiuneĭ scopul sĕŭ?

Douĕ întrebărĭ, ce ating, saŭ ar trebuí să atingă interesul cel maĭ viŭ al fiecăruĭ om inteligent, interesul cu deosebire al părinţilor, şi preste tot al omenireĭ.

La întrebarea cea dintâiŭ rĕspundem cu *da*, că adecă, învĕţământul religiuneĭ are în vedere un înalt scop, şi acesta este: *a sădí şi a desvolta în inimile şcolarilor sentimente adevĕrate religióse-morale, a-ĭ face ómenĭ bunĭ, împodobiţĭ cu gândirĭ şi cu vorbe înţelepte, şi cu virtuţĭ adevĕrate creştinescĭ, ca prin acestea eĭ sĕ sĕ pótă face pe sine şi pe alţiĭ fericiţĭ.*

La a doua întrebare rĕspundem, că acest scop înalt învĕţământul religiuneĭ, după cum e el astăḑĭ, *nu şi'l ajunge*, şi nicĭ *nu şi'l póte ajunge.*

Nu'l ajunge şi nu şi'l póte ajunge din douĕ temeiurĭ: dintr'unul *pedagogic* şi dintr'altul *religios.*

Din punct de vedere *pedagogic* nu sĕ póte ajunge scopul amintit pentru aceea, fiind-că partea cea maĭ însem-

nată din acest învĕţămênt e de cuprins dogmatic şi astfel în contra principiuluĭ *intuiţiuneĭ*, e maĭ departe în contra desvoltăreĭ şi libereĭ activităţĭ a spiritului copíilor, şi preste tot în contra cultureĭ generale a omenireĭ.

Din punct de vedere *religios* érăşĭ nu sĕ póte ajunge acest scop, fiind că, în loc să sĕ propage prin învĕţămêntul religiuneĭ între şcolarĭ sentimente de iubire şi de jertfire pentru semeniĭ lor, sĕ întroduc din contră prin un astfel de învĕţămênt dogmatic ideĭ de desbinare, îndoelĭ, ipocrisie, intoleranţă şi fanatism religios.

Să căutăm a lămurí afirmaţiunea nóstră. Am ḑis, că: *învĕţămêntul dogmatic împedecă ajungerea scopuluĭ înalt, ce şcóla poporală îl are în vedere, adecă de a face posibilă desvoltarea, activitatea liberă spontanee a şcolarilor, şi preste tot cultura némuluĭ omenesc.*

Să probăm acest adevĕr.

Invĕţămêntul dogmatic, adecă, acel învĕţămênt, ce sĕ dă şcolarilor pe temeiul dogmelor feliurite confesionale, este o contraḑicere a principiuluĭ *intuiţiuneĭ*, care e cel dintâiŭ principiŭ pedagogic.

De e, ca învĕţămêntul religiuneĭ să aducă róde bună, trebue să întroducem în sufletul copiluluĭ *sentimente religióse*, saŭ dacă dênsul are deja aceste *sentimente*, să i le cultivăm, să i le luminăm şi să i le desvoltăm.

Dar acésta nu sĕ póte face prin noţiunĭ abstracte, prin întroducerea băieţilor în domeniul dogmelor.

Acésta o sciŭ toţĭ aceia, carĭ şi aŭ câştigat esperienţe pe acest tĕrêm.

Căcĭ cu neputinţă este, ca prin speculaţiunĭ metafisice dogmatice, care trec preste priceperea copíilor, să sĕ pótă deştepta, cultiva şi desvolta sentimente religióse-morale.

Cu neputinţă şi nefiresc lucru e, ca nisce litere şi vorbe cu desĕvêrşire neînţelese să pótă convertí sufletul lor spre o adevĕrată viaţă religiósă-morală.

Speculaţiunile teoretice dogmatice sûnt obiect al *teologieĭ*. Teologia însă *nu* este ea însaşĭ *religiune*, ci numaĭ o *reflecsiune asupra sentimentuluĭ religios*.

Dară copíiĭ nu aŭ trebuinţă de *teologiă*, ci de *religiune*.

Isvorul religiuneĭ însă nu e în *cap*, ci în *inimă*; nu în *raţionament séŭ în judecată*, *ci în sentimentul sufletuluĭ omuluĭ*.

Sentimentul sufletuluĭ copíilor aşadară trebue să fie cultivat şi desvoltat la acest studiŭ, éră nu judecata lor.

Vom deştepta şi cultiva însă acest sentiment în copíiĭ noştri maĭ bine astfel, că-ĭ vom scóte afară în grădina *naturieĭ*, şi le vom arăta aicĭ viaţa şi iubirea luĭ Dumneḑeŭ în florile primăvereĭ, în fructele tómneĭ, în rĕsăritul şi apusul sóreluĭ; — îĭ vom purta apoĭ în *viaţa* ómenilor, ca să cunóscă, cum norocul şi fericirea ómenilor e nesigură şi trecĕtóre, ca să sĕ deştepte şi să sĕ cultive în eĭ simţul dependenţeĭ lor de o putere maĭ înaltă, şi privirea lor uimită să le fie îndreptată în sus, în regiunile celuĭ Atotputernic; — îĭ vom duce apoĭ în câmpul cel larg al *istorieĭ* omenescĭ, ca aicĭ în întêmplările şi sorţile ómenilor şi ale popórelor să cunóscă înţelepciunea şi dreptatea uneĭ providenţe dumneḑeescĭ. Şi aicĭ le vom pune înaintea sufletuluĭ lor tablouri despre bărbaţi, carĭ aŭ strălucit prin o viaţă nepătată, prin o viaţă sfântă, şi cu deosebire le vom înfăţişa tabloul vieţeĭ ideale a luĭ Isus şi a tuturor bărbaţilor marĭ, carĭ prin cuvêntul şi esemplul lor aŭ făcut să sĕ măréscă binele şi fericirea némuluĭ omenesc.

Asta este pentru copil viaţă concretă, viĕ intuiţiune; asta este pentru el adevĕrată hrană sufletéscă, dătătóre de viéţă religiósă-morală, maĭ bună şi maĭ de folos decât tóte speculaţiunile abstracte dogmatice.

Invĕţământul dogmatic însă e în contraḑicere şi cu principiul pedagogic al desvoltăreĭ şcolarilor.

Legea desvoltăreĭ este o lege naturală a spiritului omenesc, pe care învĕţământul trebue să o considere.

Ḑilnic trebue învĕţătorul să'şĭ pună întrebarea: **cât** *de desvoltate sûnt puterile sufletescĭ ale copiluluĭ?* **Ce fel** *de adevĕrurĭ religióse sûnt potrivite cu mintea luĭ*, şi **în ce formă** are să i sĕ dee adevĕrul religios-moral, ca spiritul luĭ să 'l pótă cuprinde?

Numaĭ dacă învĕţătorul *cunósce* legile desvoltăreĭ spiritului copiluluĭ; numaĭ dacă el *respectéză* totdéuna studiul actual al desvoltăreĭ luĭ sufletescĭ, numaĭ atuncĭ va fi el în stare să pótă influinţa în mod binefăcĕtor prin învĕţământul sĕŭ asupra desvoltăreĭ religióse-morale a copiluluĭ şi asupra formăreĭ caracteruluĭ luĭ religios.

Invĕţământul religiuneĭ însă *nu* ţine sémă de fel de acest principiŭ, ci vine cu teoriile luĭ recĭ, dogmatice asupra su-

fletuluĭ plin de iubire al copiluluĭ, precum în o ḑi de tómnă recile neguri sĕ lasă asupra unuĭ strat de florĭ şi ofilesc frumseţile colorilor lor.

Şi nicĭ nu sĕ póte altfel.

Acele propoşiţiunĭ neînţelese, cu care îşĭ sparg capul învĕţaţiĭ teologĭ, ca să le înţelégă, d. e. învĕţătura despre treime, despre pĕcatul original, despre preesistenţa luĭ Christos, despre sacramente, despre concepţiunea imaculată etc. etc. sûnt un material, pe care sufletul copíilor nicĭ-odată nu'l va puté mistuí. E ca şi când copíilor micĭ nevêrstnicĭ li s'ar da de mâncare *pietre* în loc de *lapte*.

Dară şi activitatea propriă a şcolarilor sĕ împedecă prin un astfel de învĕţământ dogmatic.

De e, ca învĕţământul preste tot, şi în deosebĭ învĕţământul în obiectul religiuneĭ să fie de preţ, el trebue maĭ 'nainte de tóte să-ĭ facă pe şcolarĭ, să fie *eĭ înşişĭ* activĭ cu sufletul.

Invĕţământul religiuneĭ trebue să fie astfel întocmit, ca adevĕrurile, ce sĕ spun şcolarilor, dênşiĭ să le pótă înţelege, să le pótă frămênta şi prelucra cu mintea şi să le pótă preface în o avere nedespărţită a sufletuluĭ lor; cu un cuvênt *să fie activĭ* cu mintea lor.

Dară cum vor puté eĭ fí activĭ cu spiritul lor, când eĭ ce aud şi ce cetesc, nu pricep de fel, ca şi când ar audí şi ar cetí cuvinte chinezescĭ?

Unde însă copilul nu s'a obicĭnuit să primêscă adevĕrul religios în mod spontaneu, fiind el însuşĭ *activ* cu spiritul sĕŭ şi prelucrând el însuşĭ cu mintea materialul primit, acolo nu póte fí vorba de o adevĕrată religiositate, care să-ĭ fie de folos practic pentru viétă.

De sĕ va întroduce în sufletul luĭ în mod forţat o tesă dogmatică, ce dênsul n'o pricepe, şi care, în stadiul nedesvoltăreĭ sale, nicĭ nu i sĕ póte face pricepută, cu cât va cresce el maĭ mare, cu atâta va fí maĭ *nereligios: îndoelĭ chinuitóre, contraḑicerĭ şi neîncredere în sine însuşĭ vor fí resultatele triste ale uneĭ crescerĭ, care nu respectézĕ legile natureĭ omenescĭ şi nu ţine sémă de gradele desvoltăreĭ şi de activitatea spontaneă spirituală a fiitoruluĭ om.*

Motivul însă cel maĭ de căpetenie, pentru care noĭ sûntem cu desăvêrşire în contra învĕţământuluĭ dogmatic, e: *fiind-că el nu e de fel compatibil cu cultura generală omenéscă.*

După principiile pedagogiei copilul nu trebue să primească în școla poporală o crescere *ad hoc*, adecă: pentru un anumit scop, pentru un hotărît ram de viéță, ci crescerea lui trebue să fie *generală*. Cu alte cuvinte învățământul din școla poporală n'are de scop principal a cresce *nici meseriași, nici negustători, nici preoți*, ci scopul lui este: a *cresce ómeni*, *a face din copii ómeni buni și folositori sieși și altora*.

Tot astfel e și scopul învățământului religiunei din școla poporală: *general*, și nu *special*, adecă: ca printr'ênsul să se crésca ómeni și creștini adevărați, éră nu creștini divisați în felurite partide confesionale.

Pedagogia condamnă orî ce fel de crescere și de cultură specială spre un anumit scop, — bine înțeles, pentru începetori.

Ea pretinde, ca *mai întâiu* să li se dee școlarilor *o cultură generală*, și numai *după ce au primit pe acésta*, este iertat a le da o cultură specială pentru un anumit ram de viéță.

Ea pretinde mai departe, în privința religiósă, mai întâiu o cultură generală omenéscă, și condamnă pe toți aceia, cari încarcă capul copiilor cu dogme și prejudicii în contra altor partide bisericesci, lucruri, care se împotrivesc cu desevêrsire adevărateî culturi generale omenesci.

Unde nu se consideră acest adevěr pedagogic, acolo crescerea, ce se dă școlarilor, nu este *adevărată crescere*, ci numai o *dresură*. Acolo școlarii sûnt *lipsiți de libertatea gândirei*; ce fac, fac numai *de silă*, și învățătorii *numai cu sila* își pot ajunge scopul *dresărei*. Acolo învățătura nu se cuprinde în alt ceva, decât numai în *a spune de rost* aceea, ce mintea nu pricepe și inima nu simte de fel.

Aceștia sûnt *scrupulii pedagogiei* cu privire la învățământul religios-dogmatic, prin care, după a nóstră părere, nu se póte ajunge nici-de-cum scopul înalt, de a desvolta și nutrí în școlari sentimente de o adevărată religiositate.

Ioan Popea.

Despre educaţiune.

(De *Arthur Schopenhauer*). *)

I.

După cum este cunoscut, *noţiunile* (conceptele) sĕ nasc din *intuiţiunĭ* (observaţiunĭ în sens maĭ larg, saŭ representaţiunĭ), de unde urméză în mod firesc, că faţă de orĭ şi ce lucru representaţiunile aŭ să premérgă noţiunilor. Acésta este calea, ce o percurge intelectul nostru, şi de aceea n'avem decât să observăm cu băgare de sémă pe un om fără studiĭ şi modul luĭ de a judeca. Un astfel de om cunósce pe deplin observaţiunile şi representaţiunile, care formézĕ basa noţiunilor sale, şi care tóte la un loc sûnt resumate prin însĕşĭ aceste noţiunĭ. Un astfel de om cunósce complet şi representaţiunile şi noţiunile, şi de aceea orĭ-ce va avé să judece pe viitor, va puté judeca maĭ corect.

Acéstă cale de a'şĭ forma cineva judecata o putem numí o *educaţiune naturală*.

Din contră, când educaţiunea unuĭ tênĕr va fĭ măestrită, prin aceea că i sĕ vor face cunoscute ideile, prin aceea că va cetí saŭ va fĭ instruat, i sĕ încarcă capul cu *noţiunĭ*, fără ca să'şĭ fĭ putut face observările şi representaţiunile sale despre un lucru, fără ca să fĭ cunoscut lumea din propia sa intuiţiune.

Un astfel de tênĕr trebue maĭ pe urmă să facă observaţiunĭ pentru a sĕ convinge despre adevĕrul noţiunilor, ce le cunósce de maĭ 'nainte din spusele cuĭ-va saŭ din cetire.

Ce urméză de aicĭ? — Urméză, că un astfel de tênĕr până când îşĭ va câştiga convingere despre noţiunile primite, le va folosí în mod tals şi astfel va judeca fals atât lucrurile, cât şi pe ómenĭ, şi va lucra fals.

Astfel să nu ne prindă mirarea, dacă *educaţiunea măestrită* formézĕ ómenĭ cu capetele sucite, şi dacă noĭ în tinereţe după multă instrucţie şi cetire sûntem naivĭ şi unilaterali, dacă întrăm în lume cu ideĭ confuse şi cu neîncredere în noĭ, şi dacă ne purtăm preste tot cu o mare reservă. Să nu ne prindă de loc mirarea de óre-ce ni s'a încărcat capul cu noţiunĭ, pe care ar trebuí să le aplicăm ca maturĭ, dar pe care maĭ totdéuna le aplicăm şi le folosim în mod incorect (anapoda).

*) Din »Parerga şi Paralipomena.« Vol. II.

Acel ὕστερον πρότερον, prin care noĭ tocmaĭ în contra modului cum sĕ desvóltă spiritul nostru, primim maĭ întâiŭ noţiunĭ, şi maĭ târdiŭ ne câştigăm representaţiunĭ, sĕ esplică, de óre-ce educatoriĭ în loc să'şĭ dea silinţa de a cunósce facultăţile tinerilor, în loc de a deprinde pe tinerĭ, ca să *judece* şi să *cugete*, tótă activitatea lor sĕ mărginesce întru a încărca capul cu ideĭ strĕine, cu noţiunĭ formate gata şi prin urmare nepricepute. De aicĭ urméză, că abia târdiŭ ne redeşteptăm şi ne silim a îndrepta tóte judecăţile şi convingerile nóstre resultate din falsa înţelegere şi aplicare a noţiunilor, ce ni s'aŭ înfiltrat de educatoriĭ noştri.

Fórte rar ne succede a face acéstă îndreptare, ceea-ce sĕ póte observa la mulţĭ „învĕţaţĭ," carĭ nu posed o minte sănĕtósă, astfel cum o vedem la ómenĭ fără cea maĭ mică educaţiune măestrită.

II.

Scopul educaţiuneĭ este de a face pe tinerĭ, ca să cunóscă lumea; ér pentru a cunesce lumea cu temeiŭ, trebue ca în orĭ-ce lucru, despre care vrem să ne dăm părerea, să premérgă noţiuneĭ intuiţiunea; maĭ departe să premérgă noţiunile speciale celor generale, şi astfel tótă învĕţătura să sĕ facă într'o ordine precisă, întocmaĭ cum este alcătuit intelectul nostru pentru a cuprinde ceva cu temeiŭ, pentru a forma o noţiune. Indată-ce însă sĕ face vre un salt în acéstă ordine, noţiunile, care ni le vom forma, vor fĭ necomplete şi false, şi modul nostru de a privĭ lumea va fĭ o particularitate sucită, pe care tot tênĕrul o va păstra în capul sĕŭ pentru un timp óre-care, ceĭ maĭ mulţĭ o vor păstra pentru totdéuna. Dacă fiecare dintre noĭ sĕ va esamina el însuşĭ, sĕ va convinge, că despre unele lucrurĭ şi raporturĭ de tot simple abia târdiŭ, ca matur, a căpĕtat o ideă adevĕrată şi limpede.

Şi acésta din singurul motiv, că la cunóscerea lumeĭ nu a purces într'o ordine precisă, în şirul intuiţiunilor sale aŭ rĕmas spaţiurĭ góle, şi astfel la început educaţiunea, fie ea artificială, fie ea naturală, din pricina salturilor, a avut ca resultat nisce ideĭ întunecate.

De aci urméză, că maĭ întâiŭ ar fĭ cu cale, ca să sĕ cerceteze, care este *şirul natural* pentru a da cuĭ-va cunoscinţe, şi astfel apoĭ, pe calea aflată să purcédă educa-

torii în mod metodic, ca să'i facă tinerimei cunoscută lumea cu lucrurile și relațiunile ei, fără ca să'i umple capul cu idei superficiale, care cu anevoie, ba putem dice, că nici odată nu se mai pot scóte. Cu deosebire să apere pe copíi de a întrebuința cuvinte, pe care nu le înțeleg.*)

In tóte acestea lucrul principal este, ca educatorul să caute, ca copíii să 'și câștige mai întâiu intuițiunea, și apoi să 'și estragă noțiunea, și la tot casul să împedece contrarul, ceea-ce de obiceiu nu se face, și ceea-ce este o întêmplare din cele mai nenorocóse, în tocmai ca și când copilul ar veni pe lume cu piciórele înainte, saŭ la facerea unui vers s'ar căuta mai întâiu și mai întâiu rima.

Spiritul copiluluĭ este încă lipsit de intuițiuni, când educatorul îi dă noțiuni și judecăți, care devin în scurtă vreme adevĕrate *prejudiții* și astfel cu aceste prejudiții purcede copilul la intuițiune și la esperiență.

Așa se întêmplă de regulă, în loc ca să se întêmple tocmai contrarul, ca mai întâiu să se facă intuițiunea și esperiența, și mai târdiu să se purcédă la noțiune saŭ la judecată.

Intuițiunea este multi-laterală, estinsă și abundantă, și astfel nu se póte pune pe aceeași tréptă cu *noțiunea abstractă*, care este de tot concisă și restrênsă, și pentru a căreĭ pricepere se cere agerime de minte. Prin urmare intuițiunea, care se va face mai târdiu, nu va fi în stare nici odată, saŭ fórte cu anevoie, să schimbe saŭ să îndrepteze nisce noțiuni deja primite de mult. Chiar dacă observăm nepotrivélă mare între intuițiunile făcute mai târdiu și între noțiunile primite de mai 'nainte, totuși nu le schimbăm pe acestea, nu le indreptăm, ci căutăm a ne înșela noi pe noi, închidem ochii, numai și numai pentru a nu fi espuși la paguba de a perde o noțiune deja avută. Astfel se întêmplă, că unii ómeni tótă viața lor rĕmân nisce închipuiți, nisce flecari, nisce superficiali și nisce ómeni prejudițiați, și meniți a ajunge la idei fixe; acésta tocmai pentru că ei nu și-aŭ dat silința de a'și estrage noțiuni sigure din intuițiuni și din esperiință, lucru, care póte

*) Copíii aŭ obiceiul, că în loc de a'și da silința să înțelégă lucrul însuși, se mulțămesc numai cu învĕțarea *vorbelor* pe de rost, ca la ocasiune să se pótă ajuta. Acest obiceiu se înrădăcinéză în tinerime, de unde urméză, că mulți învĕțați *n'aŭ sciință adevĕrată*, ci o spoială legată de *cuvintele*, ce li s'aŭ întipărit.

l'ar fí făcut, dacă educatorul nu lí-ar fí dat de-a gata noţiunĭ şi judecăţĭ. Acéstă împrejurare face, că întêlnim atâţĭ ómenĭ mărginiţĭ şi fără nicĭ o profunditate.

Este decĭ cu cale, ca educatorul să ţină strict *şirul natural* constatat ca potrivit pentru formarea intelectuală a tinerimeĭ. Nu este iertat a sĕ da tinerimeĭ noţiunea lucrurilor, până când nu s'a făcut intuiţiunea acelora, saŭ cel puţin până când educatorul nu a esplicat şi nu a convins pe tinerĭ asupra intuiţiuneĭ. In acest cas copilul ar avé puţine noţiunĭ, dar acele puţine ar fí cu temeiŭ şi adevĕrate. Sĕ va deprinde el de a judeca însuşĭ, şi nu va face întrebuinţare de capul altuia pentru a judeca*); n'ar avé gărgăuniĭ şi prejudiţiile cele multe, pentru a căror depărtare şi nimicire va întrebuinţa cea maĭ mare cantitate din esperienţa şi convingerea, ce şĭ-o va câştiga; spiritul n'ar fí trândav, ci din contră ar fí deprins la temeinicie în cunoscinţe, la lucru limpede, la judecată proprie şi la nepreocupaţiune.

Preste tot ar trebuí, ca copíiĭ să fie deprinşĭ a cunósce lumea maĭ întâiŭ din „original," ér' nicĭ de-cum din „copie." Aşa dară *în loc de a sĕ grăbí educătorul ca să dea în mâna băieţilor diferitele cărţĭ, ar face mult maĭ bine, dacă le-ar face cunoscută lumea, lucrurile eĭ şi relaţiile ómenilor, într'un mod gradat.* Şi anume maĭ întâiŭ să bage de samă, ca să-ĭ facă pe băieţĭ să pótă pricepe pe deplin realitatea (realul), şi să-ĭ prepare pentru de a'şĭ forma noţiunile din lumea reală şi conform intuiţiuneĭ lucrurilor singuratice, ce esistă în lume; să nu-ĭ lase, ca eĭ să'şĭ formeze noţiunĭ din cărţĭ, din poveştĭ, saŭ din spusele altora, căcĭ astfel de noţiunĭ sĕ înţeleg fals, şi umple capul copiilor cu chimere, care nu sĕ pot aplica în realitate, ceea-ce îĭ duce la rătăciriĭ teoretice şi la rătăciriĭ practice (în judecată).

Este îngrozitor, când te cugeţĭ la desavantagiile, ce resultă pentru educaţiune din astfel de chimere şi din prejudiţiile, care sĕ nasc din ele, aşa încât (de óre-ce educaţiunea are de scop a întroduce tinerimea în lume şi a-ĭ descoperí adevĕrata viaţă şi esistenţă) ea este îngreunată, şi tótă activitatea educatoruluĭ adevĕrat trebue să sĕ con-

*) Veţĭ însemnatul capitol din Schopenhauer, întitulat »Selbstdenken.«
Trad.

centreze întru a desvĕți tinerimea de aceea ce scie. Aci sĕ póte aplica respunsul lui Antistenes, pe care îl amintesce Diogenes Laertius, dicênd: „ερωτηθεις τι των μαθηματων αναγκαιοτατον, εφη, „το κακα απομαθειν.“ (interogatus quaenam esset disciplina maxime necessaria, Mala, inquit, dediscere).*)

III.

Tocmaĭ pentru că greșelele (rătăcirile) primite din etate fragedă rĕmân de regulă nesterse, și de óre-ce puterea de a judeca sĕ desvóltă maĭ târdiŭ, până la etatea de 16 anĭ să ferim pe copiĭ de orĭ-ce învĕțătură, în care ar puté fi incorectități și greșelĭ marĭ (precum d. e. în filosofie, în religiune etc.) și de orĭ ce tese și vederĭ generale, și să-ĭ instruăm numaĭ în *învĕțăturĭ perfecte, precum este matematica,* saŭ în învĕțăturĭ, unde unele incorectități nu pot avé urmărĭ triste, precum sûnt limbile, istoria naturală, istoria și altele. Un lucru însă să nu'l pérdă din vedere educatorul, și adecă, ca conform etății elevilor să-ĭ instrueze numaĭ în astfel de sciințe, care sĕ potrivesc pentru eĭ, și pe care le pot înțelege.

In copilărie și junețe este timpul de a aduna *date* și de a învĕța fundamental lucrurĭ singuratice. Judecata tinerilor în genere trebue să fie suspendată, și deslușirele finale să sĕ amâne până maĭ târdiŭ.

Puterea de a judeca, de óre-ce recere maturitate și esperiență, să sĕ lase a sĕ maĭ odihní, și să sĕ feréscă educatoriĭ adevĕrați de a infiltra în tinerime prejudițiĭ, căcĭ prin astfel de procedură sĕ slăbesce și sĕ impedecă judecata fórte mult.

Din contră memoria trebue să sĕ ia în deaprópe băgare de sémă, căcĭ ea la tinerĭ este maĭ tare și maĭ tenace; cu tóte acestea tocmaĭ aci să fie educatorul fórte precaut și să alégă materialul cât sĕ póte maĭ scrupulos. Căcĭ dacă ceea-ce învĕțăm bine în tinerețe, duréză pe vecie, atunci acéstă dispositie omenéscă este de lipsă să sĕ întrebuințeze cât se póte maĭ cu folos. N'avem decât să ne gândim, cum ținem minte persónele, pe care le-am cunoscut în ceĭ dintâiŭ 12 anĭ, și cum ținem minte întêmplările cele maĭ multe din acel timp, cum ținem minte ce

*) Intrebat fiind, care este învĕțătura cea maĭ de lipsă, respunse: Aceea de a desvĕța pe cine-va de cele rĕŭ învĕțate.

am audit, ce am vĕdut și ce am esperiat în acea etate, pentru a ne convinge de importanța modului, cum întrebuințăm timpul din tinerețe. Este deci fórte corect, ca tótă educațiunea să o basăm pe puterea de concepere și pe tenacitatea spiritului tĕnĕr, astfel ca să ținem o socotélă strictă de impresiunile tinerimei, pe care să le orânduim după tóte cerințele și regulele. De óre-ce însă omul puțin timp este tĕnĕr, și de óre-ce și capacitatea memoriei preste tot, și în specie a fiecăruĭ individ, este limitată, de aceea trebue să fim băgătorĭ de sémă și să nu 'i încărcăm memoria cu balast, ci să să-i dăm tĕnĕrului numaĭ ce-e *maĭ esențial și maĭ important* din aceea ce voim să-i dăm.

Alegerea părților esențiale și importante să sĕ facă de capetele cele maĭ eminente și de ceĭ maĭ esperți maestri în fie-care specialitate, și resultatul acesteĭ alegerĭ să sĕ statorésca ca normă. Ca basă la acéstă alegere să servésca un prospect, ce sĕ va face, de tot ce este esențial și important în general pentru un om, și în parte pentru fie-care meserie saŭ specialitate.

Cunoscințele esențiale ar trebuí érăși împărțite în cursurĭ treptate saŭ în enciclopediĭ, după gradul de cultură generală, ce este a i sĕ ascrie, după relațiunile sale, fiecăruia. Acésta să sĕ facă dela învĕțămêntul primar (mărginit la aceea, ce este necesar pentru tinerime) până la complexul studiilor facultății filosofice.

Cunoscințele importante, adecă alegerea materiilor importante, să sĕ lase maiestrilor dibacĭ, fiecăruia în specialitatea sa. Amêndouĕ acestea, adecă *esențialul* și *importantul* ar face un intreg, pe care l'am puté numí un canon amănunțit al educațiuneĭ intelectuale, care canon însă ar trebuí de bună sémă revidat din 10 în 10 anĭ.

Prin acéstă procedură și prin acéstă alcătuială, am puté întrebuința puterea de memorie a tĕnĕrului într'un mod cât sĕ póte de folositor, și am da puterĕĭ de a judeca, ce sĕ desvóltă în om cu mult maĭ târdiŭ, un material cât sĕ póte de bun.

IV.

Maturitatea consciinței, adecă perfecțiunea la care póte ajunge ea în fiecare individ, consistă în aceea, ca omul

să împreune tóte noţiunile sale abstracte cu intuiţiunile, din care s'aŭ format ele, şi astfel fiecare noţiune să aibă ca basă intuiţiunea; singura împrejurare când o noţiune póte fi de o valóre reală; ér' pe de altă parte dintr'o serie de intuiţiunĭ să estragă noţiunĭ amĕsurate lor, ca să ajungă la ceva perfect.

Maturitatea sĕ câştigă prin esperiinţă, şi astfel sĕ cere un timp órecare pentru a o posede.

Deóre-ce însă consciinţa nóstră despre suma intuiţiunilor şi despre suma noţiunilor sĕ formézĕ separat, şi anume intuiţiunea pe o cale naturală, ér' noţiunea prin aceea, că ne-aŭ învĕţat saŭ ne-aŭ comunicat alţiĭ bine saŭ rĕŭ, de aceea în aniĭ tinereţeĭ este fórte puţină legătură şi consonanţă între noţiunile, ce ni s'aŭ *comunicat* prin vorbe de cătră educatoriĭ noştri, şi între consciinţa nóstră reală despre suma *intuiţiunilor*, ce le-am făcut înşine. Incetul cu încetul sĕ apropie noţiunea de intuiţiune, sĕ lămuresc reciproc şi sĕ corectézĕ de judecata nóstră; cu tóte acestea numaĭ atunci putem ḑice, că am ajuns la maturitatea consciinţeĭ, când noţiunea şi cu intuiţiunile vor fĭ concrescute şi vor forma un întreg.

Maturitatea acésta nu atârnă dela gradul de capacitate ce'l posede cineva, ci depinde numaĭ dela gradul de intensitate, ce'l are consciinţa abstractă (suma noţiunilor) şi consciinţa reală (suma intuiţiunilor).

V.

Pentru viaţa practică, studiul cel maĭ de căpetenie este, ca omul să'şĭ câştige o cunoscinţă acurată despre lume şi despre întêmplările din lume. Pe cât de însemnat este acest studiŭ, pe atât e de ostenicios, deóre-ce durézĕ tótă viaţa nóstră, fără ca să putem ḑice, că suntem gata cu el; pe când din contră, în sciinţă căpĕtăm deja în juneţe tot ce este maĭ esenţial.

Copilul (până la 16 anĭ) ca începĕtor, pentru a ajunge la cunoscinţa lumeĭ, învaţă lecţiunile dintâiŭ, care sûnt şi cele maĭ grele, cu tóte acestea chiar ca om matur are să maĭ completeze mult aceste lecţiunĭ.

Mult ne împedecă pe noĭ de a ajunge la cunóscerea lumeĭ, romanele, care ne înfăţişézĕ lucrurĭ şi relaţiĭ ome-

nescĭ, ce într'adevĕr nu esistă*). Tinerimea, fiind neformată, primesce tot ce cetesce și'și încarcă spiritul cu o mulțime de lucrurĭ necontrolate, și astfel tinerii, carĭ până acum aŭ fost în nesciință, își umple capetele cu o mulțime de presupunerĭ menite de a-ĭ induce într'o totală greșală, și de a le întuneca mintea pentru esperiința, ce o vor face și pentru instrucția, ce o vor primí.

Dacă tinerii (și cu deosebire fetele) până acuma aŭ fost óre-cum în întunerec, vor fí de ací înainte seduși tocmaĭ prin ideile neesacte, ce le vor avé din cetirea romanelor, care ideĭ vor face imposibilă chiar și școla esperienței, și vor presenta învĕțăturile eĭ într'o lumină falsă. Prin romane vor căpĕta o ideă deosebită despre lume și viață, o ideă, care le va produce închipuirĭ, ce nicĭ când nu sĕ vor îndeplini, și așteptarea încordată de a ajunge ideile romantice va avé cea maĭ periculósă urmare asupra întregeĭ vieți.

Cu mult maĭ fericită va fí aceea parte a tinerimeĭ, care în etatea fragetă nu a avut ocasiune de a sĕ ocupa cu cetirea romanelor, precum sûnt meșteșugariĭ etc. Nu încape îndoială, sûnt și romane fórte bune, care aŭ o influință binefacĕtóre asupra crescereĭ, și anume: „Gil Blas“ și celelalte romane ale luĭ Lesage; maĭ departe „Vicar of Wakefield“,**) încât-va romanele luĭ Walter Scott, ér' ca ceva satiric de prima clasă, de unde putem vedé, ce resultate produce cetirea romanelor slabe, amintim pe „Don Quijote“ al luĭ Cervantes. — *I. C. Pantu.*

Din convorbirile uneĭ mame.

*II. Respectul în familie****).

> Cinstesce pre tatăl tĕŭ și pre mumă-ta, ca să'ți fie ție bine, și mulți anĭ să trăescĭ pe pământ!
> *Deuteronomul.*

Dela biserică, trec la alt templu al respectuluĭ și al dragosteĭ. Acest templu, pe care l'aĭ gâcit, este: *Familia*, saŭ cum sĕ maĭ dice, *vatra părintéscă*.

*) Schopenhauer înțelege de bună sémă direcția *romantică*. Tocmaĭ de aci sĕ póte aprecia *realismul* în literatură, și influința luĭ asupra cetitorilor. *Trad.*

**) Preotul din Wakefield, de Oliver Goldsmith.

***) Vedĭ N-rul 3. pag. 59.

sĕ arĕtaŭ înaintea părinților, decât numaĭ când eraŭ învitațĭ. Eĭ rĕmâneaŭ în pragul uşiĭ şi nu sĕ apropiaŭ să sĕrute mâna, decât când le făcea semn tatăl lor, şi sĕ mărginiaŭ a rĕspunde la întrebările, ce li sĕ puneaŭ.

Eŭ însă'mĭ îmĭ vedeam părinții numaĭ în timpul meseĭ, când şedeam cu învĕțătórea la un colț de masă. După-ce isprăviam de mâncat, le sĕrutam mâna şi mĕ reîntorceam în odaia mea. Arareorĭ eram oprită la mama, ca să mĕ joc, şi tot aşa de rar făceam preumblărĭ afară din grădina de lângă casa nóstră.

Acésta era póte maĭ puțin plăcut pentru copiĭ, decât relațiunile de astădĭ; însă părinții aveaŭ maĭ multă autoritate şi toțĭ mic şi mare, sĕ aflaŭ maĭ bine.

Nu vĕ voiŭ spune să iubițĭ pe tatăl vostru şi pe mama vóstră, căcĭ póte să am înaintea mea nisce micĭ diavolĭ, în nicĭ un cas însă nisce micĭ monstri. Vĕ aduc numaĭ aminte de porunca luĭ Dumnedeŭ: „Cinstesce pe tatăl tĕŭ şi pe mama ta.“

Voiesc să vĕ citez încă un esemplu de supunere la un tênĕr, pe care-l cunosc.

El era de şase-spre-dece anĭ şi sĕ afla într'o escursiune cu părinții sĕĭ şi cu alte câte-va persóne.

In decursul preumblăreĭ d-l. X., care avea un temperament destul de iute, credù, că vede pe fiul-sĕŭ zîmbind cu rĕutate, şi fără a sĕ maĭ gândí, îĭ şterse o palmă bietuluĭ băiat. O palmă revóltă totdéuna; dar a o primí la 16 anĭ, înaintea lumeĭ, înaintea damelor, nu este aşa, că este prea aspru?

Bietul băiat sĕ 'nroşì, înghițì durerea, şi nu suflă un cuvênt. Lăudându'l óre-cine în diua următóre pentru supunerea, care a arĕtat-o, el dise: „Pentru-ce?... Tata este stăpân şi póte face tot ce vrea!“

Respectațĭ aşa-dară totdéuna copiiĭ meĭ, pe aceia, carĭ v'aŭ dat viața, şi carĭ vi-o daŭ încă în fiecare di, jertfind o parte din viața lor. Chiar când aț vedé pe părinții voştri făcênd ceva demn de luat în rîs, gândiți-vĕ, că n'aveț dreptul nicĭ de a-ĭ judeca, nicĭ de a-ĭ critica. Toțĭ ómeniĭ aŭ slăbiciunĭ; póte că părinții voştri n'aŭ fost atât de bine îngrijițĭ, precum vĕ îngrijesc eĭ pe voĭ.

Datoria vóstră este de a-ĭ apĕra, de a le acoperí greşelile, ca acel fiŭ al luĭ Noe, care singur s'a gândit, să arunce o haină pe corpul gol al tatăluĭ sĕŭ. Aceea, ce a făcut fiul luĭ Noe, voĭ veț puté face cu toțiĭ, purtându-vĕ astfel, ca curățenia şi onestitatea vieței vóstre să 'nchidă gura acelora, carĭ ar voí să defaime pe părinții voştri.

Pentru voĭ, carĭ sunteţĭ fericiţĭ, nu este nicĭ un merit, décă aveţĭ acest respect. N'aţĭ auḑit însă nicĭ odată vorbindu-sĕ de părinţĭ, carĭ beaŭ şi carĭ sĕ'ntorc acasă numaĭ ca să'şĭ maltrateze copíiĭ; alţiĭ, carĭ jócă cărţĭ în tóte sĕrile, chiar nopţĭ întregĭ, ne maĭ voind să scie, că aŭ o familie, şi că acéstă familie nu are ce să mănânce! Alţiĭ, carĭ caută să sĕ îmbogăţéscă prin mijlóce ruşinóse!... Nu sûnt óre mame, care îşĭ uită de copíiĭ lor?

Nu vĕ voiŭ maĭ spune nimica de aceĭ bieţĭ părăsiţĭ — copíĭ aflaţĭ, — carĭ întră în viaţă ca nisce *paria*, şi carĭ sûnt lăsaţĭ umilireĭ şi mileĭ.

Aşaḑară, dacă Dumneḑeŭ a ḑis tuturor acestor nenorociţĭ să sufere fără a murmura împrotriva părinţilor lor, câtă dragoste şi cât respect, copíiĭ meĭ, nu datoraţĭ voĭ acelora, carĭ n'aŭ trăit decât în neliniştirĭ, în iubire şi în sacrificiĭ pentru voĭ!

Sĕ ḑice, că viaţa în acest liceŭ este fórte scumpă; nu sciŭ, dacă toţĭ părinţiĭ voştri sûnt bogaţĭ; maĭ că nu aş crede. Eĭ îşĭ trag aşaḑară ḑela gură pentru de a vĕ face ómenĭ cu carte, şi dacă nu aţĭ lucra, acésta ar fí ca şi cum aţĭ fura baniĭ, pe care noĭ îĭ cheltuim pentru voĭ, după ce i-am plătit adesea cu sănĕtatea nóstră.

Abia cutez sĕ vĕ spun, că am vĕḑut copíĭ, cărora le era ruşine de haina tocită a tatăluĭ lor saŭ de o rochie eşită din modă a mamaĭ lor. Pe aceştĭ copíĭ îĭ va mustra rĕŭ consciinţa, când vor ajunge la vêrsta aceea, ca să înţelégă cruḑimea lor.

Dar eŭ vĕ aud murmurând şi ḑicênd, că din astfel de băieţĭ nu a putut să ésă decât nisce ómenĭ rĕĭ. Eĭ bine, nu e aşa. Nu aŭ eşit nisce miseĭ, şi acésta vĕ dovedesce, că cu timpul, prin voinţă şi prin minte, omul îşĭ póte totḑéuna învinge înclinaţiunile sale spre rĕŭ. Cunosc un om, care în tinereţea sa a fost fórte risipitor, cheltuindu'şĭ fără cruţare averea ce o moştenise. Sĕ juca mult, trăia în nerênduială, era un bărbat vrednic de plâns.

Astăḑĭ acelaşĭ om nu sĕ ocupă decât de familia sa. Tată de familie de model, el sciŭ să sĕ opréscă pe povêrniş, şi prin îngrijirile sale averea sa s'a mărit în mod considerabil. Fiind însă într'o ḑi felicitat pentru schimbarea sa, el rĕspunse trist: Este adevĕrat, dar îmĭ remâne o părere de rĕŭ sfăşietóre. Bietul meŭ tată a murit cu ideea, că eŭ sûnt un risipitor şi un om perdut.

Omul póte avé aşaḑară totḑéuna destulă stăpânire de sine, pentru a'şĭ coriga natura. Când nu o face, este dovadă, că-ĭ lipsesce voinţa de a face bine.

Numaĭ, copíiĭ meĭ, pentru a avé acéstă voinţă, nu aşteptaţĭ prea mult şi nu ne lăsaţĭ să murim în gânḑurĭ triste.

V'am spus un esemplu din viața de tóte ḍilele; Istoria ne dă asemenea un numĕr frumos de astfel de esemple.

Enric V ducea ca principe de Walles o viață atât de desfrânată, încât ajunse să fie spaima bunilor cetățenĭ din Londra; el întra nóptea în locuințele lor însoțit de o bandă de prietinĭ demoralisațĭ, dându-se la escese și jefuind pe trecătorĭ ḍiua în amiaḍa mare.

In urma unor asemenea fapte, acest principe fù chiar condamnat și pus în închisóre. Enric IV murì în trista convingere, că din fiul sĕŭ va eșí un rĕŭ rege.

Insă departe de a fí așa, regele Enric V a fost dimpotrivă unul din marĭ domnitorĭ aĭ Angliei. Abia sĕ urcà pe tron, și rupse orĭ-ce relațiunĭ cu camerașiĭ sĕĭ de petrecere. El chemà înaintea sa pe judele, care îl trimisese în închisóre, și pe când Gascoigne s'așteptà să plătéscă cu viața o astfel de sentință, regele-ĭ lăudà imparțialitatea cea mare, ḍicênd, că sĕ simte fericit, vĕḍênd cât de bine este înțelésă justiția în Anglia.

Astăḍĭ încă sĕ vede în camera comunelor un tabloŭ (în fresco), care represintă pe Gascoigne pronunțând sentința sa contra prințuluĭ de Walles.

Frideric II ne dă un esemplu tot atât de bun despre victoriile, ce le póte omul raporta asupra sa. Ca tênĕr Frideric era aplicat numaĭ spre literatură, artă, lucs și plăcerĭ. Tatăl sĕŭ, Frideric Wilhelm I. voì chiar a'l condamna ca desertor, pentru ca să schimbe ordinea de succesiune pe tron. Cu tóte acestea nicĭcând nu a fost o corónă purtată maĭ glorios, și cea dintâiŭ grije a luĭ Frideric fù, să jertféscă gusturile sale de prinț pentru datoriile sale de rege. El, care până atuncĭ nu arătase nicĭ o înclinațiune spre esercițiile militare, îșĭ consacrà tot timpul sĕŭ pentru desvoltarea armateĭ, încât armata prusiană ajunse a fí una din cele dintâiŭ din Europa.

Lucsuluĭ de maĭ înainte iĭ urmà o îmbrăcăminte simplă și strictă. Violent și supĕrăcios din fire, acest prinț scia să'șĭ stăpânéscă caracterul, și pe când maĭ înainte iĭ plăcea să'șĭ cócă somnul, ca rege îl vedeaĭ sculându-se la 5 óre diminéța, érna ca și vara.

In modul acesta el avea timp să'șĭ mulțămescă gustul sĕŭ pentru litere și musică, fără a neîngrijí afacerile importante ale regatuluĭ.

Frideric II a fost un mare cuceritor, un mare legislator, un scriitor și artist prețuit de ómenĭ timpuluĭ sĕŭ.

Étă în ce mod sciù acest fiŭ, pe care tatăl sĕŭ voia să-l de-

părteze dela tron, să merite titlul de Mare, pe care i l'a dat poporul, și pe care l'a întărit istoria. —

Dacă datorați atât respect față de tatăl vostru și de mama vóstră, nu mai puțin datorați voi moșuluĭ și buneĭ vóstre, carĭ sûnt pentru voĭ un al doilea tată și o a doua mamă.

De alt-cum, copiiĭ meĭ, bătrâniĭ aŭ totdéuna dreptul să fie respectațĭ de voĭ. Eĭ represintă trecutul, adecă multe ruine, acolo unde era multă tinerețe, și cine scie câtă viață, câtă fericire!...

Fițĭ bunĭ cu aceia, carĭ sĕ cobóră spre împĕrăția umbrelor, voĭ, carĭ vĕ ridicațĭ la lumină, — la lumina care a fost și a lor, bieții bătrânĭ!

Intrebărĭ.

1. Este respectul în familie de origine veche?
2. Câte-va esemple: Coriolan, mama luĭ Ștefan cel Mare etc.
3. Care eraŭ odinióră relațiunile copiilor noștri față cu părinții lor?
4. Ce ne învață porunca luĭ Dumnedeŭ?
5. Cum putem apăra pe părinții noștri?
6. Póte un copil să'și schimbe natura sa?
7. Spuneți ceva despre Enric V. și despre Gascoigne?
8. Spuneți câte-va cuvinte despre Frideric II.
9. Pentru-ce trebue să respectăm pe moșul nostru și pe buna nóstră, și în gencre pe bătrânĭ? *G.*

Mititica.

(Schiță din nĕcazurile ḑilnice).

Mĕ aflam în sĕrbătorile Pascilor într'un sat din apropierea Brașovuluĭ. Gazda mea era preotul loculuĭ, un om maĭ înaintat în vêrstă, la care mulțĭ credincioșĭ din împrejurime vin, ca să'și găséscă mângăere sufletéscă.

Tocmaĭ eram gata să pornesc și eŭ la biserică, unde gazda mea sĕ afla de vre-un cias și maĭ bine, când auḑiĭ pórta deschiḑêndu-sĕ, și uitându-mĕ pe feréstră, vĕḑuĭ întrând în curte douĕ femeĭ, dintre care una maĭ tênĕră ducea în brațe un copil pe jumĕtate învĕlit în scurteica, cu care era îmbrăcată.

De óre-ce eram singur în casă, — căcĭ familia preotuluĭ era de asemenea la biserică, éră slugile aveau de lucru pe afară —, le eșiĭ înainte în pragul odăiĭ de întrare.

„Căutațĭ pe părintele!“, începuĭ eŭ, fără să le maĭ daŭ rĕgaz a'mĭ ḑice obicĭnuitul „Christos a înviat!“

„Da, pe părintele,“ îmĭ rĕspunse cea maĭ în vêrstă dintre cele douĕ femeĭ.

„Vreţĭ, să vĕ facă vre-o slujbă?“ întrebaĭ eŭ maĭ departe.

„Da, o slujbă!“ îmĭ rĕspunse tot femeia maĭ în vêrstă.

Pe când schimbam noĭ aceste cuvinte, scurteica celeĭ maĭ tinere sĕ dĕdù puţin la o parte şi un mărăit dureros sĕ audĭ eşind din pieptul mititeluluĭ, ce'l ţinea în braţe.

„Ce e cu băieţelul?“ întrebaĭ eŭ, atins dureros de tonurile, pe care le audisem.

„Scie Dumneḑeŭ, domnule!“ îmĭ rĕspunse tot cea maĭ vorbăréţă dintre cele douĕ femeĭ, pe când cealaltă oftă odată din greŭ, şi'şĭ îndreptà cu milă privirea sa întristată asupra sêrmaneĭ făpturĭ, ce sĕ văieta la sînul sĕŭ. Un strop ca de cristal mi sĕ părù, că sĕ furişéză pe sub genele nencrociteĭ femeĭ.

Eraŭ nisce Pascĭ cu zăpadă. Afară era neobicĭnuit de rece, şi după portul lor, cunosceam, că cele douĕ femeĭ aŭ venit dintr'un sat destul de depărtat. Le poftiĭ decĭ să între în casă, unde focul pâlpăia voios în soba de metal.

Femeile mele, ca tóte Romîncele, sĕ maĭ codiră niţel, spuindu'mĭ, că nu sûnt ostenite de fel, că aŭ tot şeḑut acasă şi că sĕ grăbesc să'l găséscă pe părintele, până când în sfêrşit, învinse de repeţitele mele îndemnărĭ, întrară în lăuntru.

Le făcuĭ loc lângă sobă, şi le poftiĭ să şéḑă.

Femeia cu copilul îşĭ desbrăcà scurteica, şi'şĭ scóse la ivélă bolnavul puişor.

Era o copiliţă de un an şi maĭ bine, cu pĕrul gălbuĭ şi móle ca puful, dară cu faţa ofilită şi cu ochiĭ stinşĭ şi adênciţĭ în fundul capuluĭ. Durerea sĕ vedea în tótă făptura bieteĭ copilițe. Pe faţa eĭ eraŭ însemnate acele dungĭ triste, care devin şi maĭ triste, când sĕ încuibă în obrajiĭ unuĭ copil, mânile îĭ atêrnaŭ greóie în jos şi tot trupşorul eĭ era cuprins de lângeḑélă.

„Dar ce bólă are copila?“ întrebaĭ pe femeia, ce căuta să încălḑéscă cu palmele sale rĕcitele picioruşe ale sêrmaneĭ bolnăvióre.

„Vaĭ de ea, mititica!.. Rea bólă, rea de tot, domnule,“ rĕspunse biata mamă cu lacrimile în ochĭ. „Şi nu sciĭ, ce ânger de băiat era copila asta, domnule dragă!.. De-abia a trecut de-un an, şi a şi 'nceput să ḑică *tată* şi *mamă*. Ea era bucuria caseĭ întregĭ. Când o vedeam pe ea şi o auḑiam îngânând câte-un cuvinţel, par'că tot sórele rĕsăria în casă la mine..- Sûntem şése inşĭ în casă, şi cu toţiĭ ne întreceam, care maĭ de care, să o luăm în braţe pe drăguţa de mititică!“

„Și de când sufere așa sêrmana băiețică?“

„Din Vinerea trecută, domnule dragă; din Vinerea mare, cum îĭ maĭ ḑicem noĭ. Grijiam de sĕrbătorĭ, când băgaĭ de sémă, că mititica nu e în toțĭ boiĭ eĭ. Guriță-ĭ încetase, trupul i sĕ înmuiase și ochișoriĭ nu-ĭ maĭ eraŭ așa de vioĭ ca de obiceiŭ . . . Maĭ întâiŭ gândiam, că o va fí deochiat-o cine-va, unde era așa de frumușică și așa de drăgălașe, și chiemaĭ pe baba Ilinca din vecinĭ, să-ĭ facă de deochiŭ. Dar tóte aŭ fost în zadar. Cătră séră i s'a făcut tot maĭ rĕŭ și tot maĭ rĕŭ, până când în sfêrșit — o domnule, mĭ-e gróză să'țĭ și spuĭ — am vĕḑut, că biata copilă a căpĕtat *bóla cea rea*!“

Și sêrmana femeiă plângea, de'țĭ era maĭ mare mila de dênsa.

„Da bine, cum să-ĭ fí venit băieteĭ dumitale bóla asta așa de primejdiósă? . . Ce gândescĭ dumnea-ta?“

„De, sciŭ și eŭ, pĕcatele mele, domnule! . . . Pe semne c'a lovit-o săgéta de amiaḑă-ḑi, pentru-că m'a pus pĕcatele de n'am ținut Joia mare, și am lucrat câte ceva . . . O domnule, să sciŭ, că sĕ prăpădesce băiata asta, maĭ bine mĭ-așĭ lega o pétră de gât și m'aș arunca în fântână!“

„Nu cum-va sĕ va fí spăriat copila de ceva?“ . . .

„Cum să sĕ spărie, domnule!, căcĭ maĭ toțĭ eram pe lângă ea, și toțĭ umblaŭ cu ea, ca cu o păpușică.“

„Nu cum-va bóla asta este în familia d-vóstră?“

„Dómne ferésce! domnule dragă. Și maică, și taica, și toțĭ aĭ noștri aŭ fost ca nisce trunchĭ de sănĕtoși.“

„Atuncĭ trebue, că copila a mâncat ceva nepotrivit cu stomacul eĭ!“

„Ba nu, domnule dragă. Mititica a supt maĭ tot postul, chiar și'n sĕptămâna mare, până cătră sfêrșit.“

„Și?“ . . .

„Maĭ pe urmă am socotit, că Joĭ și Vineri și Sâmbĕtă va fí pĕcat să-ĭ daŭ lapte.“

„Și ce i-aĭ dat de mâncare?“ . . .

„Apoĭ să veḑĭ, domnule. Joĭ i-am dat *puțintică mămăliguță și puțintică varză călită cu uleiŭ*. Vineri n'a maĭ vrut să maĭ mănânce nimica.“

Acuma înțeleseĭ, cam din ce pricină sĕ bolnăvise sêrmana copilă.

„Eĭ bine, nu puteaĭ dumnea-ta să puĭ la piept pe băiata d-tale și'n ḑilele acestea din urmă?“ întrebaĭ cu nĕcaz pe mama nepricepută, dar totodată vrednică de compătimit.

„Vaĭ de mine, domnule, că dór' nu sûntem păgânĭ! . . Décă n'om postí nicĭ douĕ, treĭ ḑile din sĕptămâna patimilor, apoĭ ce bunĕtate maĭ putem aștepta noĭ dela D-ḑeŭ?“

„Dar un băiat mic nu este ca omul mare; dela el nu putem aștepta, ceea-ce sĕ aștéptă de pildă dela mine séŭ dela d-ta!“

„Apoĭ de, domnule, așa am făcut și cu ceilalțĭ băiețĭ, și slavă Domnuluĭ, nu li s'a întêmplat nimica! Nu credeam, ca tocmaĭ de ea, mititica, să sĕ lipéscă rĕul . . . Dar săgéta de amiaḑă-ḑi, săgéta de amiaḑă-ḑi!“

Incepusem a mĕ necăjí pe femeea, ce îngrijise asa de rĕŭ de copila eĭ. Mĕ preumblaĭ de vre-o douĕ, treĭ orĭ prin casă, și apoĭ o întrebaĭ de noŭ:

„Eĭ bine, ce mijlóce aĭ întrebuințat d-ta pentru reînsănĕtoșarea copileĭ d-tale?“

„Apoĭ de, domnule, am pus să-ĭ descânte cu cépă mĕruntă și cu untură de gâscă și s'o atingă cu mătură dela om mort, dar nu i-a ajutat nimica.“

„Și maĭ departe?“ . . .

„Am dat acaftiste la șépte sfinte bisericĭ și am aprins șépte făclíĭ de céră.“

„Eĭ, și?“ . . .

„Alaltă-erĭ am dus-o la sfânta biserică și am pus-o să trécă peste ea părintele dela noĭ cu sfintele daruri, și apoĭ m'am dus la părintele cel bĕtrân din satul vecin, de i-a cetit molitvele sfântuluĭ Vasile.“

„Dară la doftor nu aĭ dus-o?.. Nu cum-va ar fí fost maĭ bine, ca în loc s'o porțĭ atâta prin frig — căcĭ e departe din satul d-vóstră până aicĭ —, să fí chiemat un doftor și să'l fí întrebat, ce este de făcut?“

Aicĭ amêndouĕ femeile începură a protesta energic împotriva mea, de bună sémă socotindu-mĕ de cine scie ce lipsit de Dumneḑeŭ, dar' într'aceea copila scóse un strigăt sfâșietor, mânile începură a i sĕ înclești, trupul i sĕ strâmbă, fața începù a i sĕ schimonosí . . . Era o scenă din cele maĭ dureróse —

Póte voițĭ să scițĭ, ce s'a ales cu biata mititică?

Nu vĕ pot spune nimica, căcĭ n'am maĭ îndrăsnit a mĕ informa de loc despre sêrmana copilă, temêndu-mĕ, ca nu cum-va să aud și despre ea, că a fost, ca atâtea alte făpturĭ nevinovate, *o jertfă a bigotismuluĭ și a superstițiuneĭ.* *B.*

Bibliografie.

Abecedar *saŭ întâia carte de cetire pentru copiiĭ și copilele din anul I-iŭ de școlă*, întocmit de *mulțĭ prietinĭ aĭ școleĭ*. Brașov, 1887. Editura librărieĭ Nicolae I Ciurcu. Prețul unuĭ esemplar cartonat 20 cr. — Acest noŭ Abecedar este compus după *metodul scriptolegic*, adecă după metodul acela, care conduce la cetire prin scriere. Printr'o tractare paralelă a literilor scrise cu a celor tipărite, autoriĭ acestuĭ Abecedar aŭ căutat, și după cum ni se pare, aŭ și isbutit, a face o punte de trecere de tot lesnicioasă între scriere și cetire. Materialul de cetit, și maĭ cu sémă piesele din partea a treia (istorióre, cântărĭ și rugăciunĭ), sûnt potrivite graduluĭ de pricepere al școlarilor începętorĭ, limbagiul este poporal și propositiunile în genere scurte. Pentru escitarea curiosităței copíilor, și prin urmare ca un îndemn la cetire, autoriĭ aŭ aflat de bine a întroduce în cărticica lor și câte-va ilustrațiunĭ destul de reușite, corĕspunzętóre materialuluĭ din piesele, lângă care sûnt alăturate. Hârtia este bună; literele corĕspunzętóre recerințelor hygienice. — Atragem așa-dară atențiunea fraților învățătorĭ asua pra acestuĭ noŭ Abecedar. *P.*

Diverse.

Esamene învățătorescĭ. Esamenele de cualificațiune învățătorescĭ pentru candidațiĭ din archidiecesa română gr. or. a Ardéluluĭ sĕ vor ținé la consistoriul din Sibiiŭ în 1 Iulie v. și în ḑilele următóre. Cererile pentru admitere la aceste esamene, provĕḑute cu testimoniile de lipsă, aŭ a sĕ așterne prin oficiile protopresbiterale până la 15 Iunie v. inclusiv.

Școlele române din diecesa Aradului și a Oradieĭ-marĭ. In sumariul ședințelor sinoduluĭ aradan din anul acesta, publicat în „Biserica și școla," aflăm următórele date despre școlele române gr. or. din diecesa Aradului și a Oradieĭ marĭ: In *diecesa Aradului* sûnt (în 304 comune) cu totul 382 școle. Numĕrul copíilor și copilelor obligați a cerceta școla de tóte ḑilele a fost în decursul anuluĭ școlastic trecut 33,261 (17,977 copiĭ, 15,284 copile). Din aceștia aŭ cercetat școla 8842 copiĭ, 4242 copile, cu totul 13.084. Școla de repetițiune ar fí trebuit să fie frecuentată de 10,031 băieți și băiete, pe când în faptă a fost cercetată numaĭ de 370 școlarĭ și 235 școlărițe (?). In institutul preparandial din Arad sûnt 126 elevĭ, dintre carĭ 72 sûnt internați și provĕḑuți cu cele de lipsă în alumneul diecesan. — Pe teritoriul *dieceseĭ Oradieĭ marĭ* sĕ află 230 școle cu 207 învățătorĭ (23 școle nu aŭ putut fí provĕḑute cu învățătorĭ). Numĕrul pruncilor dela 6—12 anĭ obligați a cerceta școla a fost de 15,723 (8339 copiĭ, 7384 copile), dintre

carĭ aŭ cercetat școla 3615 copiĭ și 2253 copile, cu totul 5868. Din prunciĭ dela 12 16 anĭ în numĕr de 4766 (2470 băieți, 2296 băiete) aŭ cercetat școla de repetițiune numaĭ 214 (?). La școlele primare și medĭĭ de alte confesiunĭ din Oradia-mare, Beiuș, Salonta și Dobrițin aŭ fost cu totul 294 elevĭ românĭ greco-orientalĭ.

Școlele din diecesa Caransebeșuluĭ. In „Convorbirile pedagogice“ din Panciova. conduse de d-l P. Stoica, aflăm următórele date despre școlele române gr. or. din diecesa Caransebeșulnĭ: Copiĭ și copile obligați a cerceta școla în 1885--6 aŭ fost 19,804; din aceștia aŭ cercetat școla numaĭ 10,904. Școle aŭ fost cu totul 212; învĕțătorĭ 216, ĕră învĕțătóre 8. La institutul pedagogic din Caransebeș aŭ funcționat 4 profesorĭ ord., 3 estraord. și 2 magistri de musică. Acest institut a fost cercetat de 33 elevĭ și 10 eleve.

Școlele românescĭ din Macedonia. In numĕrul din 1 Aprilie a. c. al „Convorbirilor literare“ d-l Theodor T. *Burada* a publicat un interesant articul, din care sĕ póte vedé situațiunea școlelor românescĭ din Macedonia. Cu totul sûnt 18 școle primare de băieți și 8 de fete, înființate dela a. 1864 - 1884. Afară de aceea în Bitolia, capitala Macedonieĭ, sĕ află un gimnasiŭ, care astădĭ are 6 clase, întemeiet în Martie 1881. Numĕrul copiilor dela școlele primare este de 1150, ĕră al copilelor de 400. Gimnasiul din Bitolia în 1882, când și-a cnles d-l Burada datele sale, era cercetat de 70 școlarĭ, între carĭ 46 bursierĭ. Meritul de căpetenie pentru înființarea acestor școlĭ este al archimandrituluĭ Averchie din Avdela, și al neobosituluĭ Apostol Mărgărint, care în August 1878 a fost numit inspector al școlelor românescĭ din Macedonia.

O dispositiune vrednică de imitat. Părintele *Simeon Popescu*, zelosul protopop al Sibiiuluĭ, avênd în vedere, că multe din datele privitóre la bisericele nóstre, nefiind însemnate nicăirĭ, sĕ perd, și astfel generațiunile maĭ tinere nu maĭ sûnt în stare a'și da sémă despre lucrurile dimprejurul lor și despre bărbațiĭ, carĭ aŭ contribuit la înființarea și susținerea acestor lucrurĭ, a dispus printr'un circular al sĕŭ din 10 Maiŭ a. c., ca în fie-care comună din protopopiatul sĕŭ să sĕ introducă două cărți, una cu numele „Cronica parochială“ și alta numită „Condica bisericeĭ,“ al căror scop dênsul îl arată în următorul chip: — „*a) Cronica parochială* are să cuprindă un volum maĭ mare în folio de hârtie albă bine legată. In acéstă carte are să sĕ inducă istoricul parochieĭ din an în an, însemnându-sĕ adecă evenimentele maĭ însemnate ale parochieĭ, faptele maĭ remarcabile ale singuraticilor, întêmplate în decursul anuluĭ. Și fiind-că ceea-ce sĕ petrece în acéstă carte, sĕ petrece

pentru viitorime, care va avé să judece faptele: nimenea nu este volnic a scrie într'ênsa după placul sĕŭ, ci la sfêrșitul fiecăruĭ an comitetul parochial stabilesce însuș istoricul ce are să sĕ înscrie în Cronică. Textul stabilit de comitetul parochial are să sĕ revadă și apróbe de protopresbiterul tractual, și apoĭ să sĕ inducă în Cronică prin notarul comitetuluĭ parochial. Inainte de a sĕ începe inducerea din an în an, are să sĕ stabilésc istoricul comuneĭ bisericescĭ din timpurile cele maĭ vechĭ până acum. Spre acest scop comitetul parochial va consulta tóte actele, documentele, inscripțiunile și tradițiunile, ce va puté afla, privitóre la înființarea comuneĭ bisericescĭ, desvoltarea și sórtea eĭ în decursul timpuluĭ, apoĭ când, prin ale cuĭ spese și stăruințe s'a zidit biserica, școla, casa parochială, cum s'aŭ acuirat averile bisericescĭ: moșiĭ, fonduri etc., — încât va fi cu putință constatarea cu numele a celor ce aŭ dăruit bisericiĭ realităț̆i. Istoricul acesta în general, compus și adoptat de comitetul parochial, să mi sĕ aducă maĭ întâiŭ mie spre a'l revedé, și numaĭ după revedere are să sĕ inducă în Cronică, după care apoĭ însemnările vor avé să decurgă regulat din an în an. — *b) Condica bisericeĭ* va cuprinde asemenea un volum bine legat, cu rubricĭ detaliate. In acéstă carte aŭ să sé inducă toț̆ĭ câț̆ĭ fac vre-un dar bisericeĭ saŭ școleĭ, fie în odóre, vestminte, banĭ, realităț̆ĭ nemișcătóre orĭ alte lucrurĭ de valóre. Acéstă carte, care s'ar puté numí „cartea de aur a bisericeĭ“ este menită a păstra la un loc pe toț̆ĭ binefăcĕtoriĭ bisericeĭ și a'ĭ arĕta urmașilor lor și preste sute și miĭ de anĭ. Și în acéstă carte înscrierile le face comitetul parochial: nu însă la sfêrșitul anuluĭ, ci de câteorĭ i sĕ dă ocnsiune să constateze vre-o binefacere. Până a nu sĕ induce binefăcĕtoriĭ de acum, pe care îĭ scim din intuițiune proprie, aŭ să sĕ inducă toț̆ĭ binefăcĕtoriĭ de maĭ 'nainte. Și la acest loc comitetul parochial are să cerceteze de aprópe tóte actele, inscripțiunile și tradițiunile, ce va afla, și constatând numele, caracterul, soiul și mărimea binefacerĭ lor, le va induce maĭ întâiŭ în carte, și după aceea pe binefăcĕtoriĭ din timpul nostru. — Ambe aceste cărț̆ĭ sĕ vor păstra cu mare îngrijire între lucrurile de preț. La ḑiua hramuluĭ bisericeĭ Cronica va sta la dispositiunea orĭ-căruĭ parochian spre a cetí într'ênsa, ér' Condica sĕ va cetí prin parochul în auḑul tuturor, pomenind la sf. liturghie pe fiecare binefăcĕtor cu numele luĭ.“ — Este de lipsă, ca asemenea dispositiunĭ să sĕ ia în tóte comunele, unde nu sĕ află însemnările, despre care sĕ vorbesce în circularul părinteluĭ S. Popescu.

Greșelĭ de tipar. In numĕrul trecut al acesteĭ foĭ, s'aŭ strecurat următórele greșelĭ de tipar: Pag. 68, șirul 6 de jos în sus (afară de notă) în loc de *un curs complet din istorie*, cetesce: *un curs complet de istorie*. De asemenea diformata propositiune din urmă dela notița „*Limba latină în școlele reale*“ cetesce-o astfel: Propunerea limbeĭ latine sĕ va începe cu anul școlar viitor în școlele reale din Pesta, Pojun, Seghedin, Timișóra, Cașovia, Arad, Cincĭ-biserici, Șopron și Oradia mare.

Proprietară: »Reuniunea învĕț̆ătorilor rom. gr. or. din Districtul al X-lea, Brașov«
Tipografia Alexi, Brașov